

Á L I T

1. Inngangur.

Hinn 30. september 1992 skipaði heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra starfshóp til þess að fjalla um vandamál þeirra sjúklinga sem orðið hafa fyrir heilsutjóni vegna mistaka við lækniáðgerðir, einkum og sér í lagi til þess að gera tillögur um hvernig tryggja megi fullt jafnræði slíkra sjúklinga án tillits til þess hvort mistökin kunna að hafa valdið örorku og þar með skapað sjúklingi bótarétt á því sviði.

Í starfshópinn voru skipuð Helgi Seljan, framkvæmdastjóri, Karvel Pálmason, fv. alþingismaður og Dögg Pálsdóttir, skrifstofustjóri, sem jafnframt var formaður hópsins.

Starfshópurinn hefur haldið fjóra fundi. Hópurinn fékk á sinn fund Matthías Halldórsson, aðstoðarlandlækni og Kristján Guðjónsson, deildarstjóra slysatryggingadeildar Tryggingastofnunar ríkisins.

Niðurstöður starfshópsins og tillögur eru dregnar saman í lok þessa álits.

2. Ákvæði almannatryggingalaga um sjúklingatryggingar.

Með lögum nr. 74/1989 um breytingu á lögum um almannatryggingar nr. 67/1971 með síðari breytingum var kynnt nýtt bótaúrræði vegna tjóns sem sjúklingar verða fyrir sökum lækniáðgerða eða mistaka. Með lögunum var nýjum staflið, g-lið, bætt við 29. gr. í slysatryggingakafli almannatryggingalaganna. Fylgdum við þar í fótspör grannþjóða okkar á Norðurlöndum sem hafa á undanförunum árum komið á fót sérstökum bótakerfum til þess að greiða bætur sem menn verða fyrir í tengslum við heilbrigðisþjónustu. Lög um þetta efni, misjafnlega umfangsmikil eru því nú í gildi á öllum Norðurlöndunum. Dönsku lögín eru yngst, en þau gengu í gildi 1. júlí 1992 en þau sænsku eru frá árinu 1975.

Ákvæði almannatryggingalaga um sjúklingatryggingu er svohljóðandi:

"Sjúklingar, sem eru til meðferðar á sjúkrastofnunum, sem starfa samkvæmt lögum um heilbrigðisþjónustu, og heilsutjónið eða örorkan er vegna lækniáðgerða eða mistaka starfsfólks sem starfar á þessum stofnunum."

Af ákvæðinu er eftirfarandi ljóst:

1. Sjúklingatryggingar almannatryggingalaga takmarkast við sjúklinga á opinberum sjúkrastofnunum. Sjúklingar, sem bíða tjón vegna meðferðar hjá heilbrigðisstéttum sem starfa sjálfstætt eiga ekki bótarétt.

2. Greiðsluskyldan er háð því að orsök slyssins sé *læknisaðgerð* eða *mistök starfsfólks*. Sjúklingatrygging almennatrygginga er því ekki bundinn því skilyrði að tjónþoli eigi skaðabótakröfu að lögum.

Sjúklingatryggingaákvæðið er í slysatryggingakafla almennatrygginga. Af því leiðir að örorkubætur eru ekki greiddar ef heilsutjóninu fylgir ekki varanleg örorka sem metin er 10% eða meira. Sjúklingatryggingin greiðir því ekki miskabætur.

Kostnaður við sjúklingatryggingu er borinn af árlegu framlagi á fjárlögum. Iðgjöld greiðast því ekki.

Hinn 7. mars 1990 samþykkti tryggingaráð reglur um málsmeðferð og mat á bótaskyldu í sjúklingatryggingunni. Samkvæmt þeim skal trygginga-yfirlæknir annast gagnaöflun í samráði við slysatryggingadeild og leita umsagna sérfræðinga ef við á. Að gagnaöflun lokinni sendir trygginga-yfirlæknir málið til umsagnar landlæknis og vinnur jafnframt álitsgerð sína um læknisfræðilegt orsakasamband. Á grundvelli álitsgerðar trygginga-yfirlæknis, landlæknis, og annarra gagna úrskurðar slysatryggingadeild um bótaskyldu. Við úrskurð um bótaskyldu skulu eftirfarandi reglur hafðar að leiðarljósi:

Heilsutjón þarf að vera unnt að rekja til:

1. Rannsókn, meðferðar eða athafnaleysis við rannsóknir eða meðferð.
2. Smits, ígerðar eða síðbúinna afleiðinga, sem líklegt má telja að hlotist hafi í sambandi við rannsóknir, meðferð eða aðrar svipaðar aðgerðir, sem sjúklingurinn gekkst undir.
3. Óhapps (slysn) á heilbrigðisstofnun:
  - a. sem tengist rannsóknnum, meðferð eða öðrum svipuðum aðgerðum, sem sjúklingur gekkst undir,
  - b. sem leiðir til áverka eða annars heilsutjóns,
  - c. sem rekja má til bilunar í búnaði eða tækjum.

Ef tilvikið er úrskurðað bótaskyldt skal tryggingayfirlæknir meta örorku hins tryggða.

3. Ýmis vandkvæði við framkvæmd sjúklingatryggingar almennatrygginga.

Sjúklingatrygging almennatrygginga hefur nú verið við lýði síðan um mitt ár 1989. Reynslan hefur sýnt eftirfarandi vankanta á lagaákvæðum um sjúklingatryggingu:

1. Einstaklingur sem verður fyrir varanlegu heilsutjóni en nýtur örorkubóta á ekki rétt á bótum úr sjúklingatryggingunni.
2. Gildissvið tryggingarinnar er bundið við stofnanir samkvæmt lögum um heilbrigðisþjónustu. Heilsutjón vegna læknisaðgerða eða mistaka hjá sjálfstætt starfandi heilbrigðisstéttum er ekki bætt af tryggingunni.
3. Tryggingin greiðir eingöngu heilsutjón sem nær 10% örorku.

Í tengslum við vinnu starfshópsins vegna athugunar á ýmsum þeim vandkvæðum sem upp hafa komið við framkvæmd sjúklingatryggingarinnar komu Matthías Halldórsson, aðstoðarlandlæknir og Kristján Guðjónsson, deildarstjóri slysatryggingadeildar Tryggingastofnunar ríkisins á fund hópsins.

Umræður við þessa aðila voru hinar gagnlegustu. Þær leiddu í ljós að hjá embætti landlæknis ríkti sá skilningur að gildissvið sjúklingatryggingarinnar væri bundinn við mistök. Þessi skilningur á ekki við rök að styðjast eins og komið hefur fram hér að framan og hefur þetta verið leiðrétt. Jafnframt kom fram að nokkuð skortir á nauðsynlegt samstarf milli Tryggingastofnunar ríkisins og embættis landlæknis. Sjúklingar, sem orðið hafa fyrir heilsutjóni, sem sjúklingatryggingin nær e.t.v. til, snúa sér oft fyrst til embættis landlæknis með mál sitt. Það mun ekki föst vinnuregla hjá embætti landlæknis að beina viðkomandi sjúklingi strax til Tryggingastofnunar til að tryggja það að meðferð kröfu á hendur sjúklingatryggingar hefjist sem fyrst. Þá virðist sem samstarf milli tryggingayfirlæknis, sem annast upplýsingaöflun fyrir slysatryggingadeild og embættis landlæknis í þeim tilvikum sem mál er til meðferðar hjá báðum aðilum, sé í lágmarki. Loks leiddi umræðan í ljós að þrátt fyrir reglur tryggingaráðs er það undantekning að tryggingayfirlæknir sendi sjúklingatryggingamál til umsagnar landlæknis.

4. Niðurstöður og tillögur.

Starfshópurinn telur að á framkvæmd sjúklingatryggingar séu nokkrir vankantar, sem nauðsynlegt sé að sníða af til að tryggja það að þetta nýja bótaúræði komi sjúklingum sem verða fyrir heilsutjóni, sem mest til góða. Vankantar þessir eru af tvennum toga, annars vegar vegna ónákvæmni við setningu lagaákvæðanna um sjúklingatryggingu og hins vegar vegna stíðleika í framkvæmd. Nefndin leyfir sér því að leggja til eftirfarandi úrbætur:

1. Að 51. gr. laga um almannatryggingar verði breytt þannig að saman geti farið bætur sjúklingatryggingar og elli- eða örorkulífeyrir. Þegar lagabreyting af þessu tagi nær fram að ganga þarf að tryggja það að mál þeirra einstaklinga sem fengið hafa synjun á greiðslu úr sjúklingatryggingunni af þeim sökum að þessar bætur mættu ekki fara saman, verði tekin upp með afturvirkum hætti. Hér mun vera um að ræða innan við 10 einstaklinga.

2. Að sjúklingatrygging geti greitt tiltekna lágmarksbætur þótt orkutapið sé metið minna en 10%.
3. Að reglur tryggingaráðs frá 7. mars 1990 um málsmeðferð og mat á bótaskyldu vegna sjúklingatryggingar verði endurskoðaðar, m.a. með það fyrir augum að einfalda og hraða málsmeðferð hjá Tryggingastofnun ríkisins. Vinnuhópurinn telur t.d. að ákvæði reglnanna um það að óska skuli eftir umsögn landlæknis í hverju máli sé ónauðsynleg. Í framkvæmd hefur þessu ákvæði einungis í undantekningartilfellum verið beitt.
4. Að tryggja markvissara samstarf, t.d. við gagnaöflun, milli trygginga-yfirlæknis og embættis landlæknis í þeim tilvikum þegar sama málið er til meðferðar hjá báðum aðilum.
5. Að kanna hvort ástæða sé til að víkka gildissvið sjúklingatryggingar þannig að hún nái einnig til læknisaðgerða og mistaka hjá sjálfstætt starfandi heilbrigðisstéttum. Ef sú leið yrði farin er eðlilegt að fjármagna þann hluta þessarar tryggingar með iðgjöldum, sem greidd yrðu af hinum tryggðu sjálfum, þ.e. hinum sjálfstætt starfandi heilbrigðisstéttum.

Tekjur ekkjúlífeyriþega skv. skattframtali 1993 í tryggingaumboðinu Keflavík.										
										Maki
								Tekjur án	Lækkun	stofn til útr.
Fæðingarár	Laun	Dagpen.	Ö. hlunn.	TRST	Lífeyrissj.	A. tekjur	Skattstofn	TRST	skv. 66. gr.	tsk/útsv
1927	769.049			110.344	193.290	149.843	1.222.526	1.112.182		
1927	971.481			147.124	279.077		1.397.682	1.250.558		
1928	355.646			156.325	260.741		772.712	616.387		
1928	653.804			95.632			749.436	653.804		
1928	917.143			105.017	109.192	200.000	1.331.352	1.226.335		711.703
1928	285.516			125.060	603.442	27.656	1.041.674	916.614		
1928	412.490			147.124	183.178		742.792	595.668		
1928	934.456	66.625	21.088	125.060	310.195		1.457.424	1.332.364		
1928	1.249.784				252.842		1.502.626	1.502.626		
1928	558.701			147.124	218.441	65.932	990.198	843.074		
1929	962.035			139.772	101.883		1.203.690	1.063.918		
1929	918.626			125.060	242.636	202.805	1.489.127	1.364.067		
1929	1.064.746			147.124	236.429		1.448.299	1.301.175		
1929	458.771			88.273	101.701	4.795	653.540	565.267		
1930	1.044.016				132.412	-10.540	1.165.888	1.165.888		
1930	1.659.664			191.477	95.632		1.946.773	1.755.296		
1930	1.374.110			117.696			1.491.806	1.374.110		
1930	1.395.887			73.568			1.469.455	1.395.887		
1930	859.544			147.124	508.039		1.514.707	1.367.583		
1930	647.070			95.632			742.702	647.070		
1930	1.870.000			147.124		217.420	2.234.544	2.087.420		
1930	1.205.074			117.696	743.563		2.066.333	1.948.637		
1930	508.675			117.696	88.824	224.763	939.958	822.262		
1931	1.333.321			102.984			1.436.305	1.333.321		
1931	1.514.149			73.568	176.537		1.764.254	1.690.686		
1931	1.894.484	2.400		110.344	24.000		2.031.228	1.920.884		
1931				80.920	558.585		639.505	558.585		
1932	1.311.170	2.100		80.920	203.345		1.597.535	1.516.615		

EKKJULIF.XLS

1933	1.087.655			95.632	145.042	8.563	1.336.892	1.241.260		
1933	1.781.151			127.569	99.183		2.007.903	1.880.334	150.000	119.727
1933	1.375.696			46.344	432.495		1.854.535	1.808.191	150.000	1.217.297
1933	1.359.731			73.568	364.362	-81336	1.716.325	1.642.757		
1934				73.568	326.809		400.377	326.809		
1934	940.638		56.016	110.344	7.250		1.114.248	1.003.904		
1934	337.305			144.425	501.554	1.881.195	2.864.479	2.720.054		
1934	1.156.073			102.984	234.677	37.332	1.531.066	1.428.082		
1935	1.270.565			88.273			1.358.838	1.270.565		
1935	1.347.089			88.273	178.416		1.613.778	1.525.505		
1935	956.000				46.344		1.002.344	1.002.344		900.000
1935	934.652			102.984		12.844	1.050.480	947.496		
1935	1.296.392			88.273	276.584		1.661.249	1.572.976		
1936	1.542.533			95.632	413.190	76.294	2.127.649	2.032.017		
1937	911.859			73.568	168.677	77.621	1.231.725	1.158.157		
1937	802.067			95.632	136.266	220.376	1.254.341	1.158.709		
1938	578.661			73.568	338.292		990.521	916.953		
1938	1.005.503			73.568	109.115		1.188.186	1.114.618		
1938	970.294			73.568	273.665		1.317.527	1.243.959		
1938	766.747			73.568		152.519	992.834	919.266		
1939	890.252			235.762	436.383	66.690	1.629.087	1.393.325		
1939	1.274.369			73.568	132.269		1.480.206	1.406.638		
1940	2.429.759			123.417	637.764		3.190.940	3.067.523		
1940	213.599			77.240	1.260.180		1.551.019	1.473.779	150.000	1.358.088
1940	1.031.372				127.663		1.159.035	1.159.035		
1941	738.515		30.318	116.832	250.046		1.135.711	1.018.879		551.044
Samtals:	54.127.889	71.125	107.422	5.443.948	12.520.210	3.534.772	75.805.366	70.361.418	450.000	4.857.859
Samtals 54 einstaklingar										
Meðallaun pr. einstakling án greiðslna frá TRST										
Aths. Í einstaka tilviki er um hlunnindi að ræða, sem dragast frá skattstofni (ökutækjastyrkur).										